

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р. Румяна Петьова Панкова,

Относно: дисертационен труд на тема „История и развитие на дисциплината рисуване в архитектурния факултет на УАСГ“, за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Йордан Петров Леков

научен ръководител: проф. д. изк. Петер Цанев

Представеният за рецензиране дисертационен труд се състои от 211 стр., включително библиография, отделно приложение с илюстрации от 77 стр. и автореферат, отговарящ на съдържанието на основния научен труд.

Темата на докторантския труд е опит, да се създаде за първи път обективен прочит на причинно-следствени събития в хронологията на възникване и развитие на дисциплината „Рисуване“, като базисен модул от образованието по „Архитектура“ в УАСГ.

Фокусът на научното изследване е в наратив на постепенно изграждане на методически параметри, създаване на програми и участие на художници-преподаватели, оставили своя авторски почерк в периода от 1945 до 2018 г.

Авторът избира историографския и аналитичен подход в проучването, с цел да попълни дефицита от информация за този период и да получи отговори на въпросите, как се постига ефекта от акумулирането на специфични визуални умения и креативното им приложение в обучението по архитектура.

Научният интерес на докторанта е инспириран от коментари в официални източници, свързани с неточно и неизчерпателно определяне на характера и спецификата на дисциплината „Рисуване“ в Архитектурния факултет на УАСГ. Това мотивира автора в

изграждане на алгоритъм, който специфицира историческите събития, преподавателския екип и структурата на учебното съдържание. Този метакод декодира, обработва и коректно представя информацията в академичен формат.

За да постигне по-високо ниво на структурираност, докторантът форматира научния текст в три глави, дефиниращи три времеви периода на изследването. Съответно в първата глава обхваща институционализирането на Висшето техническо училище в периода от 1945г. до 1963г. Пресъздавайки събитията от този период, авторът описва траекторията на смислово свързаните събития, при откриване на ВУ, включени в контекста на историческата ситуация и преодоляването на проблеми от обективен и субективен характер.

Вътрешната хронология на научния текст придобива своята съгласуваност на описаните събития. През първият период от създаването на ВТУ, по инициатива на Съюза на българските инженери и архитекти(БИА), ВУ преминава в три пермутации на наименованието си, от Висше техническо училище, Държавна политехника и Инженерно-строителен институт. В съдържателният контекст откриваме обособяването на катедра „Рисуване“ с допълнителните дисциплини „Моделирание“ и „Обща история на изкуството“. Основатели на катедрата са проф. Борис Колев, проф. Живко Чолаков, доц. Жельо Желев, доц. Янко Павлов, проф. Васил Стоилов, доц. Милен Сакъзов и ас. арх. Кирил Бойчев. Сформираният екип от преподаватели е от доказани творци и педагози с ярко подчертана индивидуалност.

Независимо от трудностите през този период, свързани с политическите и икономически промени в България, на бъдещите преподаватели задължително се осигурява специализация в чужбина в престижни технически университети, за да се синхронизира учебния процес с аналогични практики в Европа. Философията на изграждане на образователния модел включва, кадрово, документално, методическо и технологично осигуряване. Систематизацията и конструирането на програмите е в динамичен процес, съпоставим спрямо други европейски образователни модели.

В обучението се прилага системният поход при изучаване и реалистично пресъздаване на натурата, с акцент на човешкото тяло, като сложна и пластична структура в учебни постановки, пленери и архитектурни паметници в естествена среда. Дискурсивният анализ е подкрепен от академичните работи на студенти от 1 до 4 курс, които са представени в приложението с илюстрации. Докторантът избира пропозиции, съставлящи формален и неизменен стандарт на текстуалната семантика. Откриваме този похват, във всяка от трите части и подглави на научния текст. Избраната методологична стратегия на автора създава усещането за повторемост и типизация на информацията.

Вторият период от научното изследване, обхващащ 1963 – 1989 г. ни въвежда в референции указващи факти, обстоятелства и решения за актуализиране на програмите по „Рисуване“ и „Моделиране“. Постепенно изграждащата се идентичност на посочените дисциплини, представени несиметрично до този момент, създава релационна конфигурация от концентрични кръгове.

Доминантният център е програмата по „Рисуване“, която акцентира върху индивидуалните идеи и креативното мислене на студентите, в композиционни задачи от реалистичен към абстрактен характер. Разработена е нова методологична схема, която инкорпорира рецепцията на алтернативно, гъвкаво и артистично мислене. Организирана е учебна практика, по рисуване на студентите в български възрожденски градове, с цел да проучат архитектурното наследство и неговата културна автентичност.

Докторантът отразява обективно процесите на сингулярност в актуализиране на програмите, между академичните специалности архитектура и пластични изкуства. Независимо, че в този период, плавността на изграждане на диспозициите между отделните програми в процеса на архитектурното образование е навигиран от държавната политика. В тази връзка образователният модел се допълва от специалисти и компетентности от други области, като математици, физици и инженери. Семестриалните задачи се усложняват в посока геометризиране на образа в тримерно моделирани визуални обекти.

„Изследват се ....физически свойства на елементите – опън, натиск, гравитация и т.н... всичко, което участва в изграждането на пространствените форми и от там връзката с типа архитектурно–пластични решения....Това влезе в нашата работа и досега го има.“ (цитат от интервю с проф. Валентин Старчев –2017 г.)

Акцентът се поставя в линеарна трансформация на художествения образ: от предварително направен структурен и конструктивен анализ на модела, пресъздаването му в пространствено–геометрична схема и накрая, се включва аперцепцията на студента, която композира емоционалното отношение и поставя артистичния щрих.

Въведени са двата стандарта в програмата по рисуване, свързани с цветовото изграждане на стилистиката на изображението в пространството: система за организация на колорита в реалистично пространство и система на организация на колорита в декоративна живопис. Цветните задачи в 4-ия семестър са обединени условно в „декоративен цикъл“. Студентите разглеждат проблемите на симетрията и принципи на формообразуването и цветната композиция . Изпълняват задачи с различни видове симетрия: транслационна, ротационна, безкрайна или немодулна, без формообразуващ принцип.

Проектирането на тематичните разпределения в 8 семестъра е насочено към изграждане на обемно-пространствено мислене, визуална чувствителност и овладяване на различни изразни средства, необходими за практиката на бъдещия архитект. Постепенно часовете по рисуване се редуцират до 5 семестъра, а от 1983 до 1994 г. се намаляват на 4 семестъра. Отпадането на 5-ия семестър , поставя студентите в дефицит от съществени практики , свързани с пространствените съотношения на човешката фигура и връзката ѝ с интериорна и екстериорна среда.

Продължава съдържателната интеракция на тематичните задачи между програмите по рисуване и моделиране, за да се избегне апроксимацията или механично извеждане на задачи от моделирането в двумерни рисунки, определено като неподходящ трансфер. Въвежда се конструктивната рисунка за 6 учебни часа с фокус структурния анализ на формата.

Периодът е наситен с динамични промени, както в обновяването на програмите и въвеждане на системно-структурен подход, така и в назначаването на ново поколение преподаватели с доказан артистичен и педагогически опит и с доминиращо участие в иновативната преработка на учебния процес, като Герги Попиванов, Валентин Старчев, Никола Лилов и Димитър Арнаудов.

Наименованието на учебното заведение отново е променено с указ на Държавния съвет от 07.10.1977 г. на Висш институт по архитектура и строителство(УАСГ).

Третата глава от научното изследване обхваща 1989-2018 г., период определен в политически и икономически смисъл, като „преходен“, предполагащ сериозни реформи и същевременно провокиращ много рискови идеи. През 1995 г., с решение на Народното събрание много от висшите училища стават университети и последната промяна в аббревиатурата на ВИАС, е Университет по архитектура, строителство и геодезия (УАСГ).

Рефлексивния отзвук, на демократичните промени в УАСГ стартира с изработването на нови учебни програми и увеличаване на часовете по рисуване от 4 в 6 семестъра, а часовете по моделиране от 2 на 6 семестъра. Като в първи и втори курс се изучават паралелно и двете дисциплини, а в пети и шести семестър студентите избират една от двете. Но програмното съдържание като обем в дисциплините „рисуване“, „моделиране“ и „история на изкуството“ е почти два пъти повече, от определените часове за тях. Сериозно предизвикателство за преподавателския екип е времевото ограничение в разпределението на теоретичната част и практическото овладяване на визуалните проблеми в изобразителното изкуство във връзка с архитектурата. Освен въвеждането на референтна рамка, екипът се стреми да осигури творческа среда, в която да се провокира креативността и емоционалното отношение към поставените задачи, извън имитацията.

„Цикълът от упражнения има за цел да превърне свободната рисунка в експериментално поле, в което да се включат познанията и опитността, натрупани в учебното изучаване на голото тяло, като те бъдат използвани за творческо интерпретиране на натурата. Студентите имат пълна свобода при избора на формат и материали за рисуване.“ (цитат на автора)

Авторът на докторантския труд определя този преподавателски период, като „мисия към креативност и артистичност“, за „оригинални творчески търсения и реализации в сферата на архитектурното творчество.“

Академичната проблематика на дисертационния труд насочва вниманието към връзката „преподавател–студент“. Авторът дефинира сложният характер на посочената интеракция, посочвайки необходимите умения като: емпатичност, артистичност, сътрудничество, толерантност и стимулиране на креативно отношение, от преподавателите към студентите. Подробното описание на личностните характеристики на художниците–преподаватели и тяхната дейност, през трите периода на изследването, създават ценна информативна база и са част от основните приноси на научното изложение.

Останалите научни приноси, са насочени към структуриране и архивиране на процеса на развитие на „Рисуването и Моделирането“ в Архитектурния факултет на УАСГ с учебните рисунки и програми.

Бих препоръчала на автора, да редуцира основния текст в местата където има повторемост на идеите, между увода и въведението на всяка от трите глави. Втората ми препоръка е свързана с необходимостта, да се създаде каталог на събраните рисунки за академичната библиотека на специалността. Въз основа на направения анализ и посочените приноси в дисертационния труд препоръчвам на уважаемото научно жури, да присъди образователна и научна степен „доктор“ на Йордан Петров Леков.

Рецензент: (доц.д-р.Румяна П. Панкова)